

РОЗДІЛ III

Філософія освіти

УДК 101.1;371.13

С. О. Ганаба – кандидат філософських наук, докторант
Національного педагогічного університету імені
М. П. Драгоманова

Мережна освіта: pro et contra

*Роботу виконано на кафедрі соціальної філософії
та філософії освіти НПУ ім. М. П. Драгоманова*

У статті розглядаються можливості та ризики мережної моделі освіти. Наголошується на творчому потенціалі мережної освіти в розвитку особистості.

Ключові слова: особистість, творчість, мережна освіта.

Ганаба С. А. Сетевое образование: pro et contra. В статье рассматриваются возможности и риски сетевого образования. Акцентируется внимание на творческом потенциале сетевого образования в развитии личности.

Ключевые слова: личность, творчество, сетевое образование.

Ganaba S. A. Network Education: Pro et Contra. The article deals with the possibilities and risks of network model of education. Attention is paid to creative potential of network education in the development of a personality.

Key words: personality, creativity, network education.

Постановка наукової проблеми та її значення. У лексиці вітчизняних науковців та пересічних громадян дедалі частіше вживаються поняття: «віртуальна реальність», «інформаціоналізм», «мережа». Ці слова стали атрибутом суспільства, яке М. Кастельс кваліфікує як мережне (theory of network society), що виявляє здатність на основі інформаційних технологій пов'язати багатоманітних акторів певних сегментів суспільної діяльності, насамперед економічної [4, 122]. Його основою є повідомлення. Одиниця інформації є стрижнем, навколо якого об'єднується вся багатомірність та багатовекторність соціальної дійсності. «Мережне суспільство представляє собою формування соціальної організації, заснованої переважно на найновіших технологіях створення, передачі та обробки інформації» [8, 24].

Мережа виникає та набуває розвитку як певний технічний феномен нових комунікативних технологій, як своєрідний соціальний організм, який притаманний постіндустріальному суспільству. «Теорія мереж вчить, що останньою межею, атомом суспільства є не індивід, а “повідомлення”, з яких складається життя індивідів, інститутів, класів – у яку б понятійну інстанцію ми б не зверталися. Повідомлення зумовлює форму соціальної освіти і легітимізації суб'єктів комунікації у їх соціальному статусі», – пише А. Назарчук [7, 68]. Уміння сучасної людини працювати з інформацією, мати доступ до інформаційної мережі та якісних технічних пристроїв залежать також від доступності та якості освітніх ресурсів. Тому відповідно до реалій інформаціонального суспільства виникає та набуває розвитку мережна модель освіти, яка сприяє становленню освітньої культури «реальної віртуальності» шляхом інтеграції електронних засобів комунікації і диверсифікації масової аудиторії. Як зазначає А. Лобок, розуміння мережної освіти полягає «значною мірою у відмові від педагогіки як такої (вихід за межі того, що традиційно можна назвати “педагогічною позицією”, – це коли педагог наперед знає, як і для чого він розвиває дитину).

І з цієї точки зору мережний проект – це в історії освіти найбільш фундаментальний, найбільш революційний за своїми наслідками проект» [5, 4]. Освітня діяльність постає творчою комунікативною дією, яка пов'язана не лише з передачею відомих, але з продукуванням нових сенсів у спільноті

обміну знань та інформації. Цінністю мережної взаємодії в освітньому процесі визнається вільна, освічена творча особистість, здатна зберігати свою індивідуальність та унікальність і водночас здатна до співпраці в межах відкритого полікультурного освітнього простору.

Цей напрям освітньої діяльності, на думку Є. Патаракіна, ґрунтується на низці ключових положень: навчання відбувається у спільноті обміну знань; навчання визначається інструментами і об'єктами, якими користуються учасники освітньої взаємодії; навчання визначається середовищем, у якому відбувається освоєння нового знання; навчання відбувається через побудову мережі [9, 7–8]. Для людини життєво необхідно не просто сприймати та засвоювати інформацію, але й змінювати її, генерувати нові ідеї та думки, включати освітній ресурс у практику своєї діяльності, тобто постійно перебувати у стані творчого пошуку та творчого розвитку. Провідною ідеєю освітньої сфери в умовах сучасності визнається формування в людини дослідницької позиції.

Формулювання мети та завдань статті. З огляду на зазначене вище, мережна освіта як середовище інформаційного обміну передбачає засвоєння, передачу та генерування нової інформації, актуалізує проблему зміни типів мислення і стилів поведінки особистості, моральних орієнтирів, культурних взірців, що відповідають розвитку суспільства. Проте мережну модель освіти не слід розглядати як певну панацею в реалізації та розкритті людського в людині, активізації творчого потенціалу кожної особистості, включенні її у процес самотворення, оскільки поряд із можливостями та перевагами вона не позбавлена ризиків і недоліків. **Метою** статті є розгляд можливостей та ризиків мережної моделі освіти щодо саморозвитку особистості.

Аналіз останніх досліджень із цієї проблеми. Теоретичним підґрунтям аналізу мережної освітньої моделі є наукові розвідки О. Больнова, Г. Жиру, Н. Лумана, Ю. Габермаса, Дж. Ваттімо, М. Фуко, Ж. Ліотара тощо. Вплив інформації на суспільство є предметом наукових зацікавлень Ф. Уебстера, З. Баумана й ін. Мережа як дивовижний феномен не залишилася поза увагою А. Барта і Я. Зондерквіста. М. Кастельс і П. Хіманен розглядають мережі як складні нелінійні об'єкти в контексті інформаційного суспільства, насамперед із позицій економіки та менеджменту. У працях Ж. Росне, А. Ілліча, А. Лобарі подається детальний аналіз можливостей і наслідків навчання в більш відкритих системах, а ніж школа. Розглядають соціально-освітні наслідки переходу людства на новий мета рівень розвитку науковці групи PrincipiaCybernetica Ф. Хайлеген та В. Турчин.

Серед сучасних українських філософів та педагогів, які зробили вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних основ мережної освіти, – О. Висоцька, Л. Горбунова, В. Гайденко, Г. Гамрецька, С. Клепко, Н. Кочубей, В. Лутай, І. Предборська та ін.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Мережа, мережне суспільство є новою культурною формою сьогодення, що відкриває безмежні можливості для саморозвитку, самореалізації та самоствердження людини, її самовибудовування та самотворення. Інформаційні мережі та засоби комп'ютерних технологій надають споживачам освітніх послуг змогу вільного доступу до електронних ресурсів навчального призначення, роблять відкритими та доступними багатоманітність культурних практик, презентують можливість розгляду навчального закладу як відкритого середовища, у якому відсутні вікові, гендерні, національні, географічні лінії демаркації для конструювання комунікативного простору. Ще в 1972 р. А. Ілліч запровадив до наукового обігу термін «навчальна павутина», описавши механізми її роботи та функціональні характеристики. Як головну характеристику він виокремив те, що навчання в мережі виявляє здатність забезпечити всім бажаючим у будь-який період життя і в найбільш зручний для них час доступ до освітніх ресурсів. Тому одним із напрямів розвитку мережної освіти є створення навчальних закладів нового типу, а саме «шкіл гнучкого типу», «відкритих університетів» тощо. На сьогодні у світі вже діють Британський відкритий університет, Канадський відкритий університет, Державний університет губернаторів у США, Каліфорнійський віртуальний університет тощо. Метою відкритої освіти є підготовка учасників освітньої взаємодії до повноцінної та ефективної участі в професійному та соціальному житті суспільства доби інформаціоналізму. Серед характерних рис відкритої освіти науковці виокремлюють: вільний доступ до інформаційних ресурсів, свободу вибору, індивідуалізований підхід до процесу навчання, створення умов спільного творчого освоєння світу [8, 20]. У процесі навчання учасник взаємодії освітньої постійно робить відкриття, досліджує, намагаючись вирішити свої освітні проблеми в контексті існуючих соціальних реалій, тобто розкриває власний

творчий потенціал, творить світ та себе в ньому. Він постійно вибудовує траєкторію власної сутності, плекає у собі нові культурні «концептуальні персонажі», вдаючись до практики «автопоезису» (Ж. Дельоз, Ф. Гваттарі).

Цінністю мережної взаємодії в освітньому процесі визнається вільна, освічена, творча особистість, здатна зберігати свою індивідуальність та унікальність і одночасно готова до співпраці в межах відкритого полікультурного освітнього простору. За таких умов знання не є самоціллю, певною сумою усталених істин та аксіом, вони можливісні та варіативні, такі, що продукуються залежно від творчого потенціалу людини. Водночас, колективна *спів-дія, спів-праця* множини індивідуальних агентів освітньої взаємодії, здатних критикувати, змінювати думки, ідеї, погляди, відіграють вирішальну роль при пошуку помилок, перевірки гіпотез та теорій, сприяють формуванню творчого, ймовірного, пошукового мислення. Процес пізнання постає як процес самопізнання, самотворення, самовибудовування учасника навчальної взаємодії та соціального середовища, у якому він знаходиться. Освітнім продуктом у контексті мережної освітньої моделі, на думку дослідників, є трансфесіонал. С. Смирнов вважає, що трансфесіонал – це «навігатор, який веде пошук, йде по лабіринту, траєкторії своєї освіти. Він постійно себе проблематизує, не зупиняється на якійсь певній позиції... Тим самим формується уявлення про “мережну освітню комунікацію” як простір, в якому конкретна людина стає суб’єктом, котрий вибирає суто свій варіант власної освіти... вона є власним підприємцем своєї освіти, змінюючи свою професійну та культурну ідентичність» [10, 157].

У мережній освіті особистість потрапляє в пограниччя – когнітивне поле постійних інтеракцій різних культурних, соціальних, історичних кодів, що актуалізує індивідуальні компоненти в конституюванні особистості та уможливує процес перевизначення ідентичності. У такий спосіб створюється простір свободи, у якому відбувається самотворення особистості. М. Маклуен, вдаючись до образних метафор, окреслює буття сучасної людини як буття кочівника, який «покинув замкнений світ племені заради “відкритого суспільства” та виміняв за допомогою технологій письма вухо на око» [6, 156]. Сучасна людина, озброєна інформаційними технологіями, новими видами портативних виробів та товарів, отримує неосяжні можливості для роботи, освіти, творчості, комунікації. Завдяки їм вона виявляє здатність навчатися протягом усього життя, вирішуючи різноманітні життєві завдання. Подорожуючи в мережній павутині, людина позбавляється тієї часткової спеціалізації, яку отримувала в межах традиційних освітніх інституцій та отримує роль постійного збирача, творця інформації. Ця обставина є особливо релевантною за умови, що життєві завдання сучасної доби повсякчас виникають у принципово інших, відмінних від колишніх обставин, а тому вимагають не лише нових знань, але й гнучкості людського мислення, творчого підходу тощо. Отже, освіта ніколи не може бути закінченою, вона постійно оновлюється, перебуває в стані становлення та зміни, як і саме суспільство.

Для опису когнітивних процесів, що відбуваються в постійно змінюваному освітньому середовищі в американській філософії освіти, зокрема в граничній педагогіці Г. Жиру, використовується поняття трансгресії, що означає вихід за межі наявного даного, визнання неможливості далі залишатися в цій системі відліку. На думку дослідника, трансгресія у своєму проекті апелює до оновлення тих форм знання, які характеризують альтернативних та опозиційних *Інших*, сприяють творенню образу «людини культурної». Це поняття, вважає вчений, також «служить прообразом для культурної критики та педагогічних процесів як форми подолання межі. Тобто це означає форми трансгресії, де створені в рамках домінування існуючі межі можуть бути піддані сумніву та перевизначені» [2, 81]. Отже, створюються умови, коли суб’єкти освітнього процесу «стають трансгресорами для пізнання *іншості* в її власному розумінні, для створення “прикордонної зони”, де різноманітні культурні ресурси оформляють нові ідентичності в рамках існуючих конфігурацій влади» [2, 81]. Відтак долається замкненість культур, традицій, парадигм, відбувається вихід у простір інтеркультурності, співпраці, порозуміння. Знання набуває рис плюральності, конституальності, інтердисциплінарності.

Новий обрій пізнання, що відкривається трансгресивним проривом, є дійсно новим у тому сенсі, що відносно до попереднього стану не є таким, який лінійно «впливає» з нього очевидним і єдиним наслідком. Навпаки, новизна в цьому випадку володіє щодо всього попереднього статусом і енергією заперечення. Крім того, у мережній моделі трансгресивний перехід створює для особистості біфуркаційну ситуацію, у якій перед нею відкриваються можливості вибору різних шляхів подальшого розвитку. Трансгресивний перехід дає можливість долати межі, створені культурно-історично, гео-

графічно, соціально тощо. У такий спосіб створюється простір свободи, у якому відбувається самостворення особистості.

У мережній освіті суб'єкт навчальної взаємодії має змогу вибору на всіх етапах навчального процесу: під час постановки освітніх цілей, вибору напрямів занять, форм та темпів навчання в різноманітних освітніх галузях. Принцип індивідуалізації полягає в тому, що нездібних учнів / студентів немає, кожний індивід здібний по-своєму. Використання дидактичного потенціалу мережної освіти сприяє творенню освітньої системи-середовища особистісного самовибудовування.

Мережний характер освіти є продуктивним не лише в контексті розвитку особистості, а насамперед із позицій зміни умов, завдяки яким особистісний розвиток кожного сприяє створенню нового соціального середовища, інших культурних взірців, котрі б забезпечили стійкий розвиток сучасного суспільства. Мережна взаємодія передбачає трансляцію індивідуальних знань у внутрішньомережеві знання та закріплення їх у базі даних для широкого використання всіма учасниками мережі. Мережа розглядається не як камера схову для інформації, а як лабораторія зі створення та вдосконалення знань. Звертаючи увагу на цю обставину, В. Капустін пише: «Мережа схожа на загальну ділянку (галявину), на котру кожен учасник приносить свій досвід, версії, проекти, проблеми, свята. Ділянку, з якої кожен бере те, що йому потрібно у певний момент для вирішення своїх завдань. Галявину, на якій відбувається спілкування, комунікації, на якій знаходять один одного однодумці, формуються тимчасові творчі, авторські колективи і групи. Ділянку, на якій можливий оперативний перерозподіл ресурсів та ролей» [3, 39].

Отже, у процесі навчання учень / студент постійно робить відкриття, досліджує, намагаючись вирішити свої освітні проблеми в контексті нинішніх соціальних реалій, тобто розкриває власний творчий потенціал, творить світ та себе в ньому. За таких умов знання не є самоціллю, вони творяться самою людиною, не відчужуються від її потреб та інтересів, а відтак, є особистісно значимими і для конкретного учасника освітньої взаємодії, і для соціуму загалом.

Побудова освітньої моделі на основі інформаційно-комп'ютерних технологій не позбавлена недоліків та ризиків. В умовах мережної моделі контакт між суб'єктами навчальної діяльності опосередкований технічними засобами: монітором комп'ютера, екраном телевізора тощо. Будь-яка взаємодія, що виникає в процесі навчальної діяльності, відбувається завдяки інформаційно-мережним технологіям та повністю залежить від них. Їх уже не сприймають як простий засіб, як інструмент досягнення певної навчальної мети, оскільки вони суттєво впливають на людину та світ, у якому вона живе, її комунікативну, емоційну, світоглядно-ціннісну сфери тощо. Відповідно, сучасна людина виявляється цілком «розчиненою» у світі інформації, вона виявляє свою цілковиту залежність від неї. Науковці, насамперед у царині психології, педагогіки, медицини, констатують розвиток у користувачів інформаційних технологій, розвиток комп'ютерної залежності як певного захворювання.

Інформаційні пристрої та комп'ютерні технології змінюють звичний світ людини та виявляють здатність контролювати все, починаючи від поведінки і закінчуючи особистісними уподобаннями, думками та мріями тощо. «Комп'ютеризована» людина дивиться на дійсність, що її оточує, так само, як на продовження комп'ютера. Нелогічний, сповнений протиріч зовнішній світ, змушує її все більше і більше «занурюватися» в ідеально слухняний і логічний світ комп'ютера, який стає ніби «другим Я» [8, 64]. Відповідно, немає нічого дивного в тому, що комп'ютерній техніці все частіше приписують людиноподібні якості та характеристики. Аналізуючи зв'язок «людина-комп'ютер», І. Усольцева, виокремлює такі особливості взаємодії, як «персоніфікація машини, потреба в антропоморфному інтерфейсі та емоційно забарвленій логіці, наявність різноманітних форм комп'ютерної тривожності, створення в Інтернет-середовищі нового образу “Я”» [11, 45]. Утилітарність і прагматизм, проникаючи в емоційно-ціннісну сферу людського Я, звужують горизонти розвитку особистості, орієнтуючи її насамперед на те, що є істотним та необхідним у конкретний, теперішній момент її життя. «Говорячи мовою психології, моделюється така соціальна ситуація розвитку, яка орієнтована на актуальний рівень, а не на зону найближчого розвитку особистості дитини», – наголошує І. Усольцева [11, 47]. Надзвичайне поширення комп'ютерних технологій зумовлює певною мірою дегуманізацію мислення за рахунок посилення формальної логічної компоненти. В умовах інформаційно-мережної моделі освіти зміни відбуваються насамперед у когнітивній сфері.

Інтеграція людини в інформаційне середовище через навчальну діяльність зумовлює перехід від «людини суспільної» до «людини інформаційної», що супроводжується емоційним збідненням,

труднощами під час передавання цінностей та смислів, тим, що називається «особистісним знанням» (М. Полані). Інформаційно-комп'ютерні технології певною мірою ігнорують емоції здивування, захоплення, задоволення, гніву, роздратування, розпачу тощо. Водночас цінність таких непередбачуваних та незапланованих емоцій і відображає особистісну траєкторію розвитку дитини та вказує на пробудження й розвиток креативних здібностей. «...Негативний стан емоційної сфери може легко викликати стійкі порушення у світосприйнятті людини і суттєві труднощі у її повсякденних контактах. Інтеграція в інформаційне середовище і активна діяльність насамперед відображаються на наших емоційних реакціях», – наголошує М. Абрамов [1, 2]. За доступність і різноплановість інформації людина платить труднощами в міжособистісних взаєминах та емоційним відчуженням. Вторгнення інформаційних технологій у життєвий світ людини зумовлює руйнування та ліквідацію традиційних для людини комунікативних практик. «У свою чергу закріплення інтелектуальної унікальності людини, адекватне та позитивне у системі “людина-комп'ютер”, здатне поширюватися за її межі і негативно впливати на відносини у системі “людина-людина”, тобто виступати як психологічний фактор, що утруднює міжособистісну взаємодію», – констатує М. Абрамов [1, 5]. Світ, що створений у межах «холодного» раціонального розрахунку, набуває небезпечних обрисів і практично не пояснюється в морально-етичних, культурно-ціннісних, суспільно-історичних категоріях. К. Ясперс у праці «Сенс та призначення історії» акцентує увагу на небезпеках технізованого світу. Він стверджує, що техніка за будь-яких умов залишається лише нейтральним засобом, «сама по собі вона – ніщо, полишена виразу та людяності» [12, 135], і лише в руках людини, під дією її намірів, інтересів та прагнень техніка здатна виконувати роль творця нових контурів світу чи руйнівника усталених суспільних реалій. Відтак, саме від людини, зауважує К. Ясперс, залежить, яке призначення в сучасному світі отримає технічний складник суспільного поступу. «Людина має сама віднайти шлях до керівництва технікою. Вона має чітко уявити собі свої потреби, перевірити і визначити їх ієрархію», – пише він [12, 134]. У цьому зв'язку необхідне осмислення та розгляд комп'ютерних технологій і мережі Інтернет як культурних об'єктів і пов'язаних із ними духовно-емоційних ризиків та можливостей.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Модель мережної освіти, з одного боку, відкриває безмежні можливості для саморозвитку, самореалізації та самоствердження людини, а з іншого – може стати місцем загибелі людини як особистості, зумовивши втрату її внутрішнього ества, позбавивши традиційних «коренів» існування. Зміни в мережному, ризоматичному суспільстві, яке характеризується нестійкістю, невизначеністю, хаотичністю та спонтанністю процесів, торкнулися насамперед людини, її світовідчуття та стереотипів поведінки. Сучасна людина перебуває у своєрідній культурній паузі, у стані лімінальності. Цей стан є певною формою її ідентичності, який окреслює зміну її статусу та декларує прагнення жити і дбати про своє майбутнє в умовах швидкозмінних суспільних реалій. За таких умов зростають вимоги до особистості, яка перебуває у процесі постійної адаптації та самозміни. Така людина позбавлена наперед визначених характеристик чи заданих критеріїв, вона розглядається як можливісна, оскільки детермінована лише сама собою. Відтак, освітня сфера в умовах сучасності покликана орієнтуватися не стільки на інформаційні, наукові, ціннісні, нормативні, діяльнісні сторони особистості, як на складники, які сфокусовані на пізнавальних, емоційних, психологічних можливостях індивідуальної, а не абстрактної людини. Акцентуація на вільному розвитку та самоцінності особистості, створення умов для її творчої самореалізації засобами освітньої сфери є одним із її пріоритетів.

Враховуючи ту обставину, що проблема розвитку мережної моделі освіти є багатогранною і складною, слід продовжити дослідження із зазначеної проблеми. Водночас потрібно більш детально розглянути евристичний потенціал мережної освіти щодо саморозвитку особистості.

Список використаної літератури

1. Абрамов М. Человек и компьютер: от HomoFaber кHomoInformaticus [Электронный ресурс] / М. Абрамов. – Режим доступа : <http://vivovoco.rsl.ru/vvirapers/menicomtepumenhtm>
2. Жиру Г. Гранична педагогіка і постмодерністські політики / Г. Жиру // Гендерна педагогіка : хрестоматія / за ред. В. Гайденко. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006. – С. 81–96.
3. Капустин В. С. Сетевые взаимодействия в высшем профессиональном негосударственном образовании как путь к инновационной модернизации российской высшей школы и повышению конкурентно-

- способности негосударственного сектора образования / В. С. Капустин // Стратегия России. – 2007. – № 10. – С. 38–43.
4. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс ; [пер. с англ., науч. ред. О. И. Шкаратана]. – М. : ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.
 5. Лобок А. М. Узлы культуры и педагогики [Электронный ресурс] / А. М. Лобок. – Режим доступа : <http://setilab.ru/modules/conference/view.Article.Php/2>
 6. Маклюэн М. Понимание медиа: внешнее расширение человека / Маршалл Маклюэн ; [пер. с англ. В. Г. Николаева ; закл. ст. М. Вавилова]. – Москва ; Жуковский : КАНОН – Пресс – Ц ; Кучково поле, 2003. – 464 с.
 7. Назарчук А. В. Сетевое общество и его философское осмысление / А. В. Назарчук // Вопросы философии. – 2008. – № 7. – С. 67–74.
 8. Основы открытого образования / А. А. Андреев, С. Л. Каплан, Г. А. Краснова и др. ; отв. ред. В. И. Солдаткин. – М. : НИИЦ РАО, 2002. – Т. 1. – 676 с.
 9. Патаркин Е. Д. Социальные сервисы. Ver. 2.0. в помощь учителю / Е. Д. Патаркин. – 2-е изд., испр. – М. : Институт. Ру., 2007. – 64 с.
 10. Смирнов С. Практикуемые модели социально-гуманитарного образования / С. Смирнов // Преподавание социально-гуманитарных дисциплин в вузах России. – М. : [б. и.], 2003. – С. 156–157.
 11. Усольцева И. В. Информационно-компьютерные технологии и воспитание / И. В. Усольцева // Педагогика. – 2010. – № 2. – С. 44–50.
 12. Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс ; [пер. с нем. ; вступ. ст. П. П. Гайденко]. – М. : Наука, 1991. – 680 с.

Статтю подано до редколегії
18.09.2012 р.

УДК 316.772:37

Т. В. Костюк – студентка V курсу Інституту соціальних наук Волинського національного університету імені Лесі Українки;
С. С. Возняк – кандидат філософських наук, професор, завідувач кафедри культурології та менеджменту соціокультурної діяльності Волинського національного університету імені Лесі Українки

Ідентичність у системі комунікативних зв'язків освіти: вітчизняний вимір

Роботу виконано на кафедрі культурології та менеджменту соціокультурної діяльності ВНУ ім. Лесі Українки

У статті висвітлено сутності та особливості функціонування освітньої ідентичності та її складових компонентів. Проаналізовано сучасний стан, здійснено пошук варіантів ефективного й перспективного буття та розвитку освітньої системи України на ринку міжнародних освітніх послуг. Також розглянуто мову як необхідний елемент освітньої ідентичності та досліджено взаємозв'язок держави й освітньої системи.

Ключові слова: освіта, освітня ідентичність, національна система освіти, освітній простір, соціокультурний простір, освітня комунікація, національна ідентичність, Болонський процес.

Костюк Т. В., Возняк С. С. Идентичность в системе коммуникативных связей образования: отечественный опыт. Статья посвящается изучению сущностей и особенностей функционирования образовательной идентичности и ее составляющих компонентов. Анализируется современное состояние и осуществляется поиск вариантов эффективного и перспективного бытия и развития образовательной системы Украины на рынке международных образовательных услуг. Также рассматривается язык как необходимый элемент образовательной идентичности и исследуется взаимосвязь государства и системы образования.

Ключевые слова: образование, образовательная идентичность, национальная система образования, образовательное пространство, социокультурное пространство, образовательная коммуникация, национальная идентичность, Болонский процесс.

©Костюк Т. В., Возняк С. С., 2012